

καὶ ὠοειδῦος ἀνοίγματος ἐν τῷ μέσῳ, σταυροὶ διαφόρων σχημάτων, δρυό-
γώνιοι ἐκ χαλκοῦ πλάκες μετ' ὀπῶν (ἀφιερώματα;), ποικιλόσχημα ὑάλινα
σκευή ἐκ κανδυλῶν, μέγα πλῆθος ἀγγείων βυζαντινῶν χρόνων, πλῆθος
πολυχρόμων μαρμαρίνων πλακιδίων ἐκ τῆς ἐνθετικῆς διακοσμήσεως τοῦ
ναοῦ καὶ τοῦ μωσαϊκοῦ δαπέδου τοῦ μαυσωλείου, μέγας ἄριθμος μωσαϊκῶν
καὶ τοιχογραφιῶν εἰς τεμάχια, ἐπιγραφαὶ ἐλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν
χρόνων, γλυπτὰ διαφόρων ἐποχῶν κ.λ.π. δι' ὧν ἀπηρτίσθη τελεία καὶ
πρωτότυπος συλλογή, καταρτισθέντος εἰδικοῦ Μουσείου παρὰ τὰς
ἀνασκαφὰς καὶ ταξινομηθέντος τοῦ πλουσίου τούτου ὑλικοῦ εἰς τὸ δαπάνη^{της} 'Υπάτης 'Αρμοστείας ἐπισκευασθὲν κομψότατον σελιζουκικὸν Τζαμίον
τὸ κείμενον πρὸ τῆς πύλης τοῦ βυζαντινοῦ Κάστρου.

'Η τελευταία ἔθνικὴ συμφορὰ μὲν ἀπεμάκρυνε βιαίως ἀπὸ τῆς ἐνεργου-
μένης μετὰ πολλοῦ κόπου, ἀλλὰ καὶ εὐνοήτου ἀγάπης, ἐν τῷ ὑπ' ἐμοῦ
ἰδρυθέντι Μουσείῳ τῆς 'Εφέσου ταξινομήσεως καὶ καταγραφῆς τῶν ενδρη-
μάτων τούτων, τῶν συναθροισθέντων ἐν πρὸς ἐν μετὰ τόσης ἐπιμελείας
στοργῆς καὶ χαρᾶς.

Σημ. Λεπτομερῆς περὶ τοῦ ἐν 'Εφέσῳ ναοῦ τοῦ 'Αγίου Ιωάννου
τοῦ Θεολόγου πραγματεία ἐδημοσιεύθη ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῷ 'Αρχ. Δελτίῳ,
τόμῳ 7 (1721/22) σελ. 89-226.

Γ. Λ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

6. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩΙ ΚΑΔΜΕΙΩΙ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

Περὶ τῶν κατὰ τὸ παρελθόν θέρος γενομένων ὑπ' ἐμοῦ ἀνασκαφῶν
ἐν Θήβαις περὶ τὸ ἀνάκτορον τοῦ Κάδμου ἀνακοινῶ τὰ ἔξῆς.

'Ἐπειδή, μὴ γενομένης πρότερον ἀπαλλοτριώσεως, δέν μοι ἐπειράπι
νὰ σκάψω πρὸς Ν. τοῦ ἀποκεκαλυμμένου ἥδη μέρους τοῦ ἀνακτάρου
τοῦ Κάδμου, δὴ. ἐντὸς τοῦ κήπου τοῦ Π. Μακρῆ (πρώην 'Αθηνᾶς
'Αποστολίδου, πρώην Λογοθέτη, πρώην Σπυρομήλιου), ἔσκαψα πρὸς δυσμὰς
τῆς παλαιοτέρας ἀνασκαφῆς ἐν συνεχείᾳ, καὶ δὴ καὶ ἀπὸ τῆς προσεκβολῆς
τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ὅρειπωμένου δημοτικοῦ σχολείου (δρα 'Αρχ. 'Εφ.
1909 σ. 57 εἰκ. 1) μέχρι τῆς δύο 'Επαμεινώνδου. Τὸ σκάμμα ἐγένετο μῆ-
κους 22, 50 μ. πλάτους δ' οὐχὶ ἐλάσσουν τῶν 2½ μέτρων.

Εἰς ἀπόστασιν 14. 30 μ. ἀπὸ τῆς γραμμῆς τῆς δύο 'Επαμεινώνδου
ενδέθη λείψανον τοίχου ἐμφανισθὲν μὲν εἰς βάθος 2 μ. ἀπὸ τῆς νῦν

έπιφανείας, θεμελιωμένον δὲ εἰς βάθος 4. 40 μ. Ὁ τοῖχος εἶνε ἐκτισμένος ἐκ μιεγάλων ἥτις μικρῶν ἀργῶν λίθων κατὰ τρόπον παρεμφερῆ πρὸς τὸν τῶν τοίχων τοῦ ἀνακτόρου. Τὸ πλάτος αὐτοῦ παρὰ τὸν βράχον ἦτο 0.80· ἀλλὰ 0.20 ὑψηλότερον ἀποστενοῦται εἰς πάχος 0.60. Δυστυχῶς σφύζεται μόνον ἐπὶ μήκους 0.80 μ. βαίνων ἀπὸ Β. πρὸς Ν. Ἡ σημασία αὐτοῦ δικαίως εἶνε μεγάλη. Καταφαίνεται δ' αὕτη ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν χωμάτων, ἃτινα ἔκτείνονται πρὸς ἀνατολάς, ἀπὸ τῶν ἔκτεινομένων πρὸς δυσμάς. Τὰ πρὸς ἀνατολὰς χώματα εἶνε ἀπὸ σημερινοῦ βάθους 2 μ. περίπου μέχρι τοῦ φυσικοῦ βράχου μαλακά, σοφῶς μυκηναϊκά, περιέχοντα ἀντίστοιχα ὅστρακα καὶ πολλὴν τέφραν προερχομένην ἐκ τοῦ ἀγγειοπλαστικοῦ κλιβάνου (πρβ. Πρακτικὰ 1912 σ. 86), ἀπὸ τοῦ δποίου καὶ ἔκτείνεται δικοιον ἐν συνεχείᾳ τὸ στρῶμα τοῦτο. Τὰ πρὸς δυσμὰς δικαίως χώματα εἶνε σφόδρα τεταραγμένα, στεροῦνται τέφρας καὶ περιέχουσιν ὅστρακα ἀπὸ τῶν μινυείων καὶ τῶν μυκηναϊκῶν μέχρι τῶν τουρκικῶν λουλάδων καπνοσυρίγγων καὶ κυάθων καφέ, ὡστε ἀγεταί τις νὰ πιστεύσῃ, διτι τὸ λείψανον τοῦ τοίχου ἔκείνον ἀνήκει ἵσως εἰς τὸν περιβόλον τῆς αὐλῆς τοῦ ἀνακτόρου Εἰς ἀπόστασιν 3 μ. πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τοῦ λειψάνου ἔκείνον, ἢτοι ἔξω τῆς αὐλῆς τοῦ ἀνακτόρου, ενδέθησαν εἰς βάθος 3 μ. τοῖχοι ὁμῶν πλίνθων χωροῦντες εἰς βάθος μεῖζον τῶν 5 μ (δι φυσικὸς λοιπὸν βράχος κατηφορίζει πρὸς Δ), ἀνήκοντες δ' εἰς οἰκίας μεταγενεστέρας, διότι τὰ χώματα περιέχουσι καὶ ἀσβέστου τεμίχια καὶ κεκαυμένων πλίνθων ὁμῶν καὶ λίθων ἄλλων τε καὶ σχιδάκων πώρων (πρβ. Ἀρχ. Ἔφ. 1909 σ. 75, 85), προερχόμενα βεβαίως ἐκ τοῦ ἀνακτόρου, ὃ δηλοῖ, διτι τὰ μέρη τούτου τὰ καέντα, ἀλλὰ μὴ κριθέντα ἀθαταὶ εἰχον κατεδαφισθῆ, ἵνα ἀνοικοδομηθῇ τὸ δεύτερον ἀνάκτορον τοῦ Κάδμου (πρβλ. Κεραμοπούλλου, Θηβαϊκὰ = Ἀρχ. Δελ. 1917 σ. 353 ἔξ) Ἐντεῦθεν προέρχονται καὶ τὰ πρὸς βορρᾶν τοῦ ἡρειπωμένου δημοτικοῦ σχολείου ενδεδέντα ἀιλοτε (Ἀρχ. Ἔφημ. ξ. ἄ. σ. 80-81) λείψανα ἐκ πυρκαιᾶς.

Ἄξιοσημείωτον εἶναι, διτι ἐν τοῖς κεκινημένοις χώμασι τοῖς ἔξω τοῦ πιθανοῦ ἔκείνον λειψάνου τοῦ περιβόλου τῆς αὐλῆς τοῦ ἀνακτόρου κειμένοις ενδέθησαν, ὡς εἴπον, παντοῖα ὅστρακα (προμυκηναϊκά, μινύεια, μυκηναϊκά, σκύφου κορινθιακοῦ, πινακίων κεκοσμημένων διὰ λευκοῦ καὶ ἐρυθροῦ χρώματος δίκην βοιωτικῶν κυλίκων, μελαμβαφῶν ἀγγείων ἐλληνιστικῶν μετὰ χαρακτῶν (ἴσως δὲ ποτε καὶ διὰ προσθέτων χρωμάτων κεκοσμημένων) ἀνθοπλοκημάτων, ἄλλων μετ' ἐμπιέστων κοσμημάτων, ἄλλων μεγάλων ἔχόντων λαμπκοπούν ἐρυθρωπὸν γάνωμα, ἐρυθροῦ λύ-

χνου μολυβδίνην καὶ ἄλλην πηλίνην ἀγνῦνθα, κ. ἀ. τ.), ἀλλ' οὐδὲν θραῦσμα γεωμετρικόν. Τὰ διστρακά πινακίων τὰ γεγραμμένα κατὰ τὸν τρόπον τῶν ὑστάτων βοιωτικῶν κυλίκων, ἐπειδὴ προέρχονται βεβαίως ἐκ σκευῶν καθημερινῆς χρήσεως, δεικνύουσιν, ὅτι καὶ αἱ βοιωτικαὶ κύλικες πιθανῶς δὲν κατεσκευάζοντο μόνον ὡς κτερίσματα χάριν τῶν τάφων, ὡς πιστεύεται γενικῶς καὶ περὶ τῶν λευκῶν ληκύθων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἄναγκας τοῦ ἐπιγείου βίου.

Καλυφθέντος τοῦ δοκιμαστικοῦ τούτου δρύγματος, ἔσκαψα ἐν ἀμέσῳ συναφείᾳ πρὸς τὸ ἀνάκτορον, ἵνα ἀπομονώσω τελείως τὸν δυτικὸν τοῖχον αὐτοῦ ἐν τῇ πρῷην αὐλῇ τῆς κατεδαφισθείσης πέρυσιν οἰκίας τοῦ Θ. Λ. Θωμᾶ. Πέρυσιν εἶχεν εὑρεθῆ γωνία τις τοῦ μεγάρου, ἐξ οὗ εἰσήρχοντο διὰ θύρας εἰς ἐπίμηκες δωμάτιον πρὸς δυσμάς κείμενον, ἐκ τούτου δὲ εἰς ἄλλο δυτικώτερον καὶ πρὸς Ν. εἰς διάδρομον ἀγοντα κατ' ἀρχὰς μὲν πρὸς Δ, εἴτα δὲ καμπτόμενον πρὸς Ν καὶ ἐκβάλλοντα εἰς τὸν ἔτερον διάδρομον τὸν κείμενον πρὸς βορρᾶν τοῦ δωματίου τῶν τοιχογραφημάτων, ὃ ἔχει παραλληλα πρὸς νότον δύο ἔτερα μικρά δωμάτια, ἐν οἷς, ὡς καὶ ἐν τῷ προηγούμενῷ, είχον εὑρεθῆ πολλὰ κοσμήματα γυναικῶν. (Πρακτικὰ 1911 σ. 144 ἐξ. ἐξ.) 'Υποδέιω, ὅτι τὸ σύμπλεγμα τοῦτο τῶν δωματίων ἡτο ὁ γυναικῶν, προσιτὸς μὲν πιθανῶς καὶ ἄλλοθεν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ μεγάρου διὰ τοῦ περιγραφέντος πρώτου διαδρόμου. 'Η παρὰ τὸν προθάλαμον τοῦ μεγάρου ἀρχὴ τοῦ διαδρόμου τούτου ἡτο ἀποθήκη ἀγγείων μυκηναϊκῶν ἐτερωτόμων μεγάλων, ὃν τριακοντάς περίπου φέρει γραπτὰς ἐπιγραφὰς μυκηναϊκὰς ἢ περὶ πᾶσαν τὴν κοιλίαν ἢ ἐπὶ θάτερα τοῦ ὄμου. Καὶ ἡ συνέχεια τοῦ διαδρόμου ἔκεινου θὰ είχε καταστραφέντας ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς δυμοὺς ἀγγείων, ἀλλὰ ταῦτα εὑρέθησαν λίαν ἐλλιπῶς, διότι ἐν μὲν τῷ τμήματι αὐτοῦ τῷ βαίνοντι ἀπὸ Α πρὸς Δ κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, δρυξάντων ἐνταῦθα βόθρον ἀποπάτου ἀνήκοντος πιθανῶς εἰς τὸ «Ἐπάνω λουτρόν» (πρβλ. Θηβαϊκὰ σ. 338₂), ἐν δὲ τῇ πρὸς Ν. καμπῆ ὑπὸ σιροῦ μεγάλου καὶ ἄλλου μικροτέρου, ἀμφοτέρων κτιστῶν δι' ἀσβέστου. 'Ο μέγας σιρὸς τέμνει καὶ τὸν δυτικὸν τοῦ ἀνακτόρου τοῖχον, οὗ γινώσκομεν τὸ νοτιώτερον μέρος, εἰς ὃ προσεκολλᾶτο ὁ ἀγγειοπλαστικὸς κλίβανος (Πρακτικὰ 1911 σ. 148 ἐξ.). Τοῦτον τὸν τοῖχον ἥθλησα νὰ ἀποκαλύψω τελείως ἐφέτος μέχρι τῆς γείτονος πρὸς βορρᾶν οἰκίας, ἥτις κατέστρεψεν ἥδη πρὸ τῆς ἐν Θήβαις πρώτης ἐπιδημίας μου καὶ πρὸ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἐρειπίων τούτων, πᾶν λείψανον αὐτῶν καὶ τοῦ ἀρχαίου ἔδαφους μέχρι μεγάλου βάθους τοῦ βράχου. 'Αλλ' ἡ

γραμμὴ τοῦ τοίχου εἶνε κατεστραμμένη, εἰς δὲ τὴν θέσιν αὐτοῦ ἦσαν χώματα τουρκικά, ἐπειδὴ περιεῖχον καὶ ἄλλα μὲν ὅστρακα καὶ μικρὰν μυκηναϊκὴν πηλίνην τράπεζαν, ἀλλὰ καὶ λουλάδες καπνοσυρίγγων. Μέρος τοῦ τοίχου κατεστράφη ὑπὸ βόθρου δευτέρου ἀποπάτου παραπλεύρως πρὸς δυσμὰ; τοῦ πέρουσιν εὑρεθέντος καὶ ἀνήκοντος κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν χωμάτων εἰς τοὺς τουρκικοὺς χρόνους. Ὁ δεύτερος εἶνε βαθύτερος τοῦ πρώτου, εἰσχωρῶν βαθύτερον τῶν 7. 20 μ. (τόσον ἡρεύνησα ἔγω). Τὰ χώματα τῶν βόθρων τούτων διέφερον καὶ κατὰ τοῦτο, διτὶ δ πρῶτος περιεῖχε πάμπολλα ὅστρακα μυκηναϊκὰ ἀνήκοντα πολλὰ εἰς ἀγγεῖα τοῦ γείτονος διαδρόμου, ἀλλὰ καὶ ἐμπεπτωκυίας τουρκικὰς ἀμίδας καὶ προχοΐδας χρησίμους εἰς τὰ ἔθιμα καθαριότητος τῶν Τούρκων. Ὁ δεύτερος ἀπόπτατος εἶχεν ὀλίγα ὅστρακα μυκηναϊκὰ ἀσυνάρμοστα δλῶς, τὰ δ' ἄλλα νεώτερα τεκμήρια ὅμοια τοῖς τοῦ πρώτου.

'Ελπίζω προσεχῶς νὰ δημοσιεύσω ἐν τῇ 'Αρχαιολογικῇ ἐφημερίδι περιγραφὴν τῶν μυκηναϊκῶν ἀγγείων τοῦ περουσινοῦ ἔτους καὶ συγχρόνως ἵδιαν μελέτην τοῦ κυρίου Evans περὶ τῶν μυκηναϊκῶν ἐπιγραφῶν, ἃς φέρουσι πολλὰ τούτων, ἣν μελέτην αὐτοπροσαίρετος εὐηρεστήθη νὰ γράψῃ δ σοφὸς ἀνήρ, ἀριθμοδιώτατος ἐν τούτῳ παντὸς ἄλλου.

A. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

7. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ ΤΟΥ ΕΝ ΘΗΒΑΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΝΑΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

Περὶ τῆς ἐνεργηθείσης, δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ἀνασκαφῆς τοῦ Βυζαντινοῦ ναοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐν Θήβαις ἔχω νὰ ἀνακοινώσω τὰ ἀκόλουθα. Τὸ ἀνασκαφὲν μνημεῖον κεῖται κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς Καδμείας καὶ περὶ τὰ 100 μ. βορείως τοῦ σημερινοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῶν Θηβῶν τοῦ καλουμένου Παναγία Λότζια. Ἀφορμὴν πρὸς ἔρευναν καὶ μελέτην τοῦ μνημείου ἔδωκε μικρὸν παρεκκλήσιον ἐν τῷ χώρῳ τῆς ἐνεργηθείσης ἀνασκαφῆς εὐρισκόμενον καὶ τιμώμενον ἐπ' ὄνδματι τοῦ Ἅγ. Βασιλείου. Τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο, δπερ μοὶ ὑπεδείχθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ συναδέλφου κ. Κεραμοπούλου, εἶναι τμῆμα ἰσοδομικοῦ κτίσματος δι' δρθογωνίων τιτανολίθων καὶ παρενθέτων πλίνθων ἰδρυμένου, ἔχον κατὰ τὴν ἀνατολικὴν αὐτοῦ πλευρὰν ἐντειχισμένην Βυζαντινὴν ἐπιγραφήν, ἣν οἱ περίοικοι παρηρμήνευσαν, ἀποδώσαντες εἰς